

Betekenisvol werken

Verrijkend onderwijs, óók voor begaafde leerlingen

Het onderwijs sluit nog niet vanzelfsprekend aan op de ontwikkelingsmogelijkheden en behoeften van begaafde leerlingen. Wel neemt de aandacht hiervoor toe. Dit blijkt uit het groeiende aantal initiatieven op dit gebied, en uit het feit dat steeds meer professionals zich via nascholing specialiseren in de begeleiding van begaafde kinderen. Dit is een positieve ontwikkeling, die ook in de context van 'Passend onderwijs' steeds meer zichtbaar is. In het overheidsbeleid, in samenwerkingsverbanden én in de onderwijspraktijk groeit het besef dat er meer nodig is. Om ervoor te zorgen dat begaafde kinderen het onderwijs als betekenisvol ervaren, is er een shift nodig van onderwijs 'verrijken' naar structureel 'verrijkend onderwijs' voor álle leerlingen. Het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling heeft hulpmiddelen ontwikkeld die kinderen helpen verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces en hier zelf betekenis aan te geven.

door Desirée Houkema, Yvonne Janssen en Nora Steenbergen-Penterman

Wat hebben begaafde kinderen nodig? In de concrete vertaalslag naar de praktijk is dat voor ieder kind anders. Maar onderliggend gaat het er eigenlijk om dat zij zich – net als anderen – gezien, gehoord, begrepen en ondersteund willen voelen.

Hoe zorgen we ervoor dat begaafde leerlingen worden gezien? Hoe kunnen we, bij alle ontwikkelingen in de context van passend onderwijs, ervoor zorgen dat óók

begaafde kinderen daarin worden meegenomen? Hoe zorgen we dat ook begaafde leerlingen de kans krijgen doelgericht aan de ontwikkeling van hun eigen vaardigheden te werken?

Betekenisvol leren

Wanneer we spreken over 'passend onderwijs' bedoelen we dat het onderwijs past bij wat leerlingen nodig hebben om zich te ontwikkelen. Het streven is om, gegeven de diversiteit aan kinderen, zo veel mogelijk recht te doen aan verschillen tussen hen. Om optimaal aan te sluiten bij de eigenheid van ieder kind. Kort samengevat kunnen we het 'waartoe' van onderwijs formuleren als: 'het aanspreken van leerlingen om actief naar eigen vermogen en behoeften betekenisvol bij te dragen aan de maatschappij op een manier die bij hen past'.

Om dit te kunnen realiseren, is het nodig dat leerlingen het onderwijs als betekenisvol voor hun eigen persoonlijke ontwikkeling ervaren. We streven naar onderwijs dat kinderen dagelijks kansen biedt om verrijkende leerervaringen op te doen. Dit verrijkende onderwijs draagt bij aan een proces waarin ze op hun weg naar de jongvolwassenheid al doende ontdekken hoe zij hun eigen koers kunnen bepalen en hiervoor ook verantwoordelijkheid kunnen dragen. Onderweg ontdekken ze welke talenten, kwaliteiten en interesses zij hebben. Ze worden gestimuleerd en uitgenodigd om deze ver-

Desirée Houkema, Yvonne Janssen en Nora Steenbergen-Penterman werken bij het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling (SLO).

aan vaardigheden

der te ontwikkelen, en leren vanuit zelfinzicht hoe ze hun kwaliteiten en talenten kunnen inzetten om betekenisvol te zijn voor zichzelf en voor anderen.

Persoonlijke doelen stellen

Hoe kun je de doelen van onderwijs verbinden aan persoonlijke doelen van leerlingen? Dit is uiteraard een vraag die voor alle leerlingen van belang is. Ook voor het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling (SLO) is dit een belangrijke vraag. Het is de missie van het Informatiepunt om een bijdrage te leveren aan onderwijs waarin de talenten van leerlingen optimaal tot hun recht kunnen komen. Het Informatiepunt wil vooral bijdragen aan het creëren van kansen waarin de persoonlijke groei van leerlingen centraal staat, waardoor voor alle leerlingen een doorgaande ontwikkeling mogelijk is.

Kansen creëren voor persoonlijke groei betekent dat we ruimte geven aan het stellen van persoonlijke doelen, niet alleen met betrekking tot kennisinhouden maar ook met betrekking tot vaardigheden. Ook willen we dat kinderen een levenshouding ontwikkelen waar-

Conferentie 'Gezien worden en jezelf laten zien'

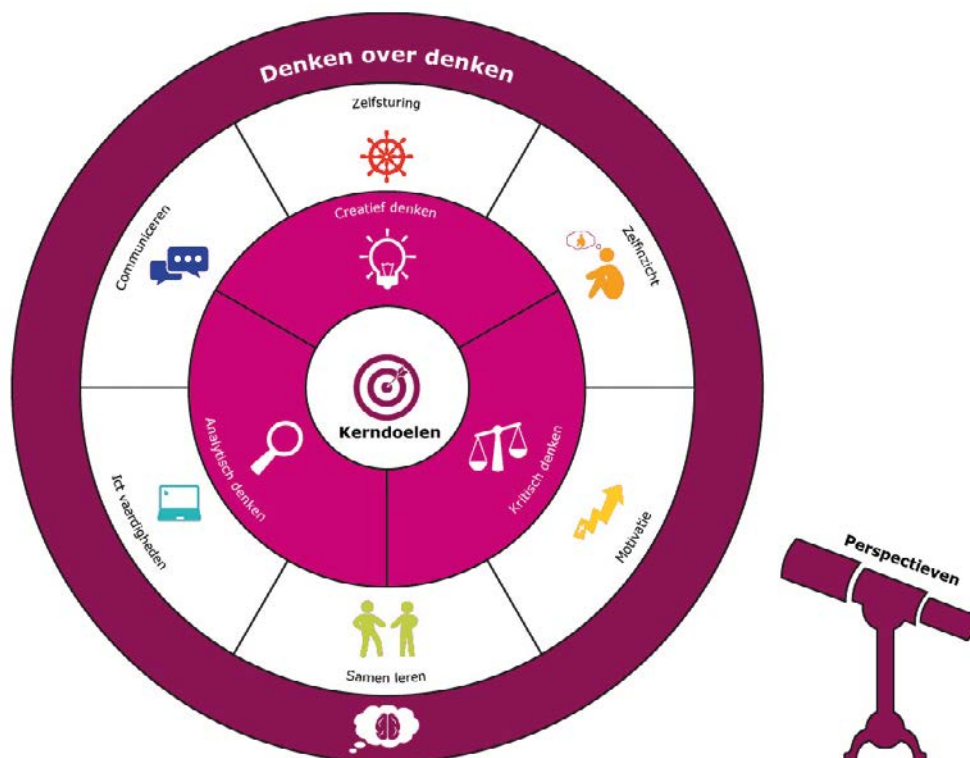
Jaarlijks organiseert het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling (SLO) een landelijke conferentie 'Bijzonder Begaafd'. Dit jaar vindt deze plaats op 12 oktober en is het thema 'Gezien worden en jezelf laten zien'. Op 13 oktober is er tevens een verdiepende post-conference voor specialisten op het gebied van begaafdheid. Op talentstimuleren.nl/kalender vind je meer informatie, ook over andere activiteiten op het gebied van begaafdheid en talentontwikkeling.

mee ze vanuit een open, nieuwsgierige houding willen blijven leren. Als we erin slagen verrijkend onderwijs aan te bieden, waarin kinderen vaardigheden ontwikkelen die nu én in de toekomst voor hen relevant zijn, krijgt leren meer betekenis.

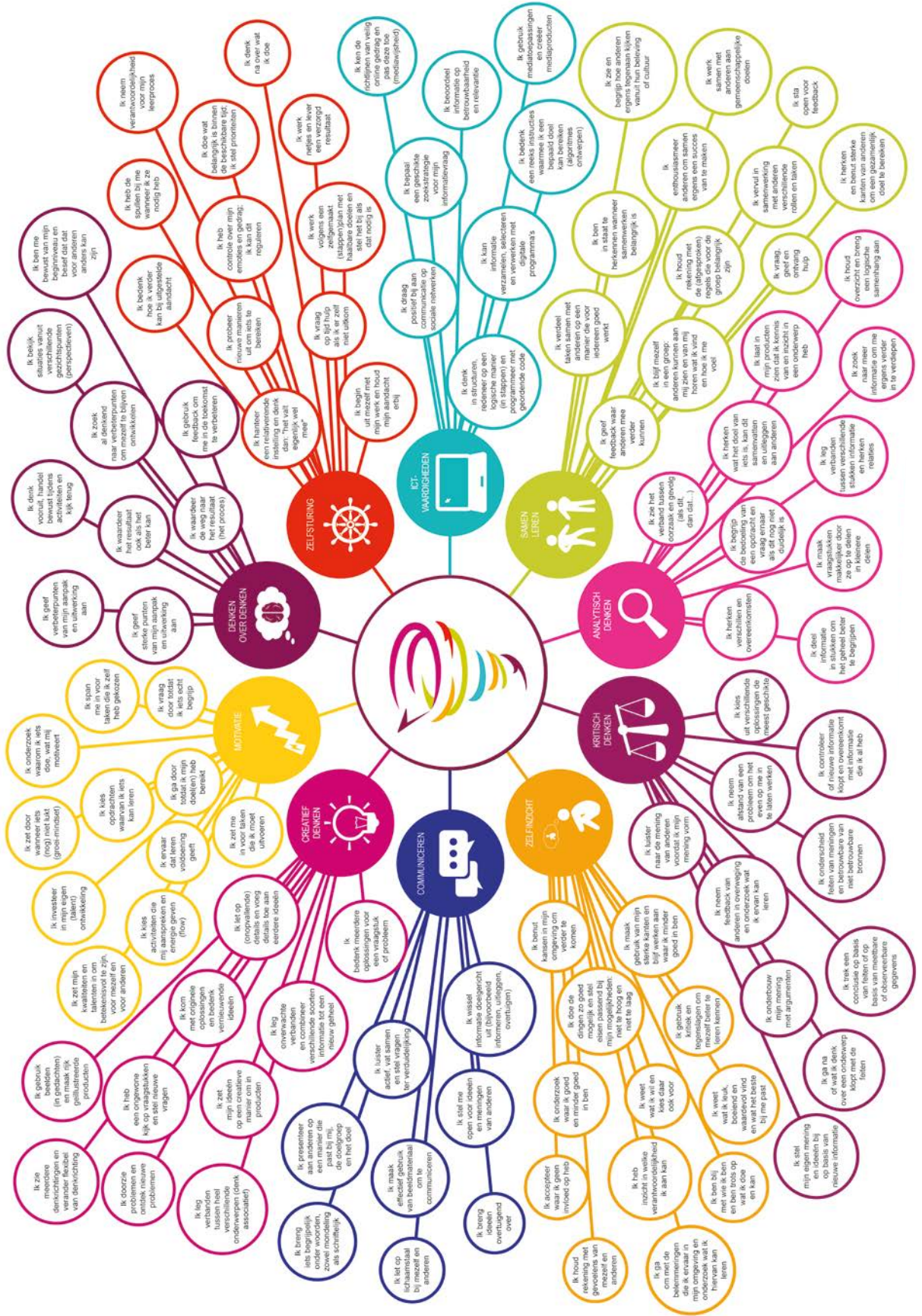
Doelen en Vaardigheden voor Ontwikkeling

Hoe stimuleer je leerlingen om eigen keuzes te maken en daarvoor verantwoordelijkheid te nemen? Welke doelen stel je samen met hen, en welke vaardigheden ontwikkelen zij daarbij? Ter inspiratie bij het stellen van

Het Kader voor Ontwikkeling

Welke vaardigheden wil jij verder ontwikkelen?

persoonlijke doelen heeft het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling een overzicht gemaakt met 'Doelen en Vaardigheden voor Ontwikkeling' (DVO). Dit is een bewerking van en een uitbreiding op de 'Doelen- en VaardighedenLijst' (DVL), gemaakt door Judith te Boekhorst-Reuver.

De DVO sluit aan op het 'Kader voor Ontwikkeling' (Steenbergen-Penterman en Houkema, 2013) dat een overzicht biedt van vaardigheden waaraan leerlingen doelgericht kunnen werken. Dit zijn de hogere-orde-denkvaardigheden (creatief, kritisch en analytisch denken), zelfsturing, zelfinzicht, motivatie, samen leren, ICT-vaardigheden, communiceren en 'denken over denken' (metacognitieve vaardigheden). Vaardigheden die voor alle leerlingen belangrijk zijn om te ontwikkelen, voor nu en later.

De DVO is als hulpmiddel in te zetten bij het doelgericht werken aan vaardigheden en het voeren van gesprekken met leerlingen. Daarnaast kan de DVO als inspiratiebron dienen voor het vormgeven van verrijkend onderwijs.

Eigenaarschap stimuleren

In gesprek met kinderen bespreek je als leraar, begeleider of ouder hoe zij aan de vaardigheden gaan werken. Ieder kind, iedere leerling kan zelf bedenken hoe een bepaalde vaardigheid er voor hem uit zou moeten zien. Dat is afhankelijk van de ontwikkeling van het kind en van de context waarin hij leert, werkt en leeft. Dit soort groeigesprekken kun je voeren met kinderen van alle leeftijden, steeds weer opnieuw. Het gaat immers om 'een leven lang leren'.

Doordat je het gesprek erover aangaat met hen, leren ze de vaardigheden kennen. Ze kunnen bij iedere vaardigheid één of meerdere doelen stellen en daarbij zelf bepalen hoe zij daar concreet invulling aan gaan geven. Een belangrijke vraag daarbij is: 'Hoe ga je dat aanpakken? Hoe kunnen anderen zien dat jij hierin een volgende stap maakt?' Met andere woorden: 'Hoe maak jij je eigen ontwikkeling zichtbaar?' Door bij gestelde doelen te reflecteren op hun ervaringen krijgen kinderen steeds meer inzicht in hun talenten en persoonlijke kwaliteiten. Op die manier kunnen ze bepalen waarin ze verder willen investeren.

Hulpmiddelen

Ter inspiratie zijn verschillende hulpmiddelen ontwikkeld bij de Doelen en Vaardigheden voor Ontwikkeling: een poster, waaiers en kaarten.

De DVO-poster biedt een overzicht van alle vaardigheden en deelvaardigheden. De waaier helpt om te focussen op een bepaalde vaardigheid, zoals bijvoorbeeld *samen leren* of *creatief denken*. Daarnaast zijn er bij iedere vaardigheid kaartjes beschikbaar voor de verschillende deelvaardigheden: 'Ik breng ideeën over-

tuigend over' hoort bijvoorbeeld bij de vaardigheid *communiceren*. Deze hulpmiddelen zijn naar eigen behoefte flexibel in te zetten. Ze zijn gratis te downloaden via talentstimuleren.nl en verkrijgbaar op de regionale en landelijke conferenties die het Informatiepunt organiseert.

Doelgericht werken aan rijke leeractiviteiten

Het is belangrijk dat leerlingen de doelen van een leeractiviteit goed kennen en begrijpen, en dat zij deze doelen zien als een voor hen betekenisvol leerdoel. Kinderen willen dan eerder de verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leertraject. Als ze begrijpen waarom ze bepaalde leeractiviteiten moeten doen, zijn ze gemotiveerder, en daardoor zullen ze vaker doorzetten bij tegenslag en beter onthouden wat ze geleerd hebben. Daarom ook is het nodig leeractiviteiten doelbewust uit te kiezen of te ontwerpen.

Juist met begaafde leerlingen is het van grote waarde om voorafgaand aan de leeractiviteit de leerdoelen en bijbehorende vaardigheden te bespreken. Achteraf kunnen ze dan evalueren in hoeverre zij de vaardigheden effectief hebben ingezet. Op talentstimuleren.nl zijn verrijkende leeractiviteiten te vinden om de verschillende vaardigheden te trainen.

Stimulerend signaleren

Het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling zet zich in voor passend onderwijs voor begaafde leerlingen en het stimuleren van talentontwikkeling in bredere zin, voor alle leerlingen. De ervaringen en inzichten die zijn opgedaan bij de verrijking van het onderwijs voor begaafde leerlingen, dienen daarom ook als inspiratiebron voor verrijkend onderwijs voor alle leerlingen.

Wanneer we leerlingen voldoende uitdagen, kunnen begaafdheidskenmerken en talenten zichtbaar worden. In de integrale visie en aanpak 'Stimulerend signaleren' geldt dat signaleren en rijk onderwijs hand in hand gaan. We willen immers voorkomen dat begaafde leerlingen niet gesignaleerd worden omdat ze niet worden gestimuleerd en uitgedaagd. Voor meer informatie hierover, zie de kwaliteitskaart 'Stimulerend signaleren' op www.talentstimuleren.nl. ■

Bronnen

Meer informatie over talentontwikkeling in het onderwijs en passend onderwijs voor begaafde leerlingen vind je op: www.talentstimuleren.nl.